

STREEKMUSEUM HOEKSCHE WAARD
HOFWEG 13 3274 BK HEINENOORD

BULLETIN

58

APRIL 1992

STICHTING
VRIENDENKRING VAN HET STREEKMUSEUM HOEKSCHÉ WAARD
(ingeschreven K.v.K. Dordrecht nr. S 119934)

Redactie en secretariaat:

Hofweg 13, 3274 BK Heinenoord. Giro 38.70.852.
Contributie: minimaal F 10,-- per persoon/jaar.

Redactie:

J. Gerretse	K.H. van der Ree
A.O. Mol	W. Reedijk
lic. P.G. Perneel	Drs. J.E. de Rooy
P.J. Pot	Mr. R. van der Waal

Hof van Assendelft:

Hofweg 13, 3274 BK Heinenoord. Telefoon 01862 - 1535.
Geopend dinsdag t/m zaterdag 14.00 - 17.00 uur.
Zaterdag bovendien 10.00 - 12.00 uur.
Leeszaal: Geopend woensdag 09.00 - 13.00 uur.
Zaterdag 10.00 - 17.00 uur.

Oost-Leeuwenstein:

Dorpsstraat 13, 3274 BB Heinenoord.
Geopend zaterdag 10.00 - 12.00 en 14.00 - 17.00 uur.

Groepen op afspraak.

Conservator:

Drs. J.E. de Rooy 01862 - 2010

Niets van deze uitgave mag zonder toestemming van de redactie worden overgenomen.

IN MEMORIAM

De Vriendenkring heeft helaas op 18 januari 1992 één van haar oudste en trouwste vrienden verloren in de persoon van de heer J.L. Verhoeven te Oud-Beijerland.

Toen burgemeester Hammer in 1954 een commissie installeerde om te komen tot de oprichting van een Streekmuseum in de Hoeksche Waard, was de heer Verhoeven al van de partij. Een lange reeks van jaren was hij penningmeester van de "Stichting Streekmuseum". Later, bij de bouw en de inrichting van de studiezaal was hij een zeer gezien en deskundig adviseur. Dikwijls was hij aanwezig in de afdeling genealogie.

Vanaf 1968 tot het laatst toe alfabetiseerde hij wekelijks ca. 2000 kaarten met genealogische gegevens. Veel genealogieën, vooral betrekking hebbend op geslachten uit de Hoeksche Waard, werkte hij uit voor familie's uit Canada, de Verenigde Staten, Australië, Nieuw-Zeeland en Oostenrijk. Hij had grote interesse voor de geschiedenis van de streek.

Degenen die hem gekend hebben, zullen beseffen, hoeseer wij hem zullen missen.
Zijn nagedachtenis zal bij ons in hoge ere blijven.

J. Gerretse
(voorzitter Vriendenkring)

NIEUWS VAN DE REDACTIE

Terugkijkend op het afgelopen jaar kunnen wij zeggen, dat het een goed jaar is geweest voor het Streekmuseum en voor de Vriendenkring. Bijna 100 nieuwe vrienden, waarvan velen buiten de Hoeksche Waard wonen, meldden zich in 1991 aan bij de Vriendenkring. Een gestage toevloed van nieuwe leden is wat de Vriendenkring actief houdt en de vele medewerkers motiveert om zich te blijven inspannen. Deze medewerking is zeker nodig, want er moet veel gedaan worden voor het goede verloop van de dagelijkse zaken. En dat zijn er heel wat.

Degene, die hiervan een groot deel voor haar rekening neemt is mevrouw Dekker. Zij verdient grote lof voor het vele werk dat zij voor het Streekmuseum verzet. Mevrouw Dekker aarzelt zelfs niet om zelf de verfkwast ter hand te nemen. Zo heeft zij, nadat onze medewerker de heer Tieleman op vakkundige wijze de binnenzijde van het dak met platen hout had betimmerd, meegeholpen deze platen te beitsen. Maar talrijker zijn de dagelijkse klussen, zoals bijvoorbeeld het rondleiden van bezoekers.

Ons Streekmuseum mocht vorig jaar weer een groot aantal bezoekers ontvangen, die de collectie oude voorwerpen bekeken of de studiezaal bezochten voor onderzoek naar familie- of streekgeschiedenis. Het aantal was ongeveer even groot als in 1990, toen circa 9.000 personen een bezoek aan het museum hebben gebracht. Het blijkt dus dat er een onverminderde belangstelling voor het Streekmuseum bestaat.

En, zoals steeds opnieuw uit de rubriek aanwinsten blijkt, wordt het Streekmuseum nog immer gezien als een plaats waar oude spulletjes thuis horen.

Tussen deze aanwinsten zitten soms heel interessante voorwerpen, die goed bij de collectie passen. Ook wat dat betreft gaat het goed met ons Streekmuseum. Tenslotte kunnen wij u melden, dat het overgrote deel van de vrienden hun bijdrage voor 1992 al in 1991 of in het begin van dit jaar hebben voldaan. Wij vragen aan een ieder die dit nog niet heeft gedaan, om hun bijdrage snel te voldoen, waarna u het museum kosteloos kunt bezoeken, zo vaak u maar wilt.

De redactie wenst u veel leesgenoegen met dit 58e bulletin.

R. v. d. W.

AANWINSTEN

Onze voorjaarsuitstalling.

Sinds het najaar is de collectie van het museum weer aardig uitgebreid. Teveel om op te noemen!

Een greep uit de grote variatie aan dingen, die wij mochten ontvangen:

De nodige huishoudelijke zaken, waaronder een hoge hoed met doos, een gasstrijkijzer, een bruin stilletje (oftewel W.C.) met bruine pot. Daar sluit mooi bij aan een bidet (in goed Nederlands ook wel "billenwasser" genoemd).

De kinderafdeling is verblijd met een zeer uitgebreid kindereervies, locomotiefjes met rijtuigjes en naast kinderspelen ook lees- en schoolboekjes.

Zo komen wij bij het gedrukte gedeelte van de aanwinsten: 6 delen van "Ons Voorgeslacht", topografische kaarten, een leren schooletui, een spoorboekje uit 1921 (toen niemand zich nog zorgen maakte over de Hoge Snelheids Trein), oude familiefoto's, kranteknipsels betreffende het Oranjehuis en illegale blaadjes uit de Tweede Wereldoorlog.

Naast serieuze zaken als theologische werken en Bijbeltjes staan ingebonden Panorama's uit de jaren 1924-1926. Ook al weer zo'n 65 jaar oud! Heel plechtig klinkt de volgende titel: "Gedenkschrift van de Vereniging van Kommiezen bij 's Rijks Belastingen 1892-1917". Interessant zijn ook de bladen "Beijerlandse Klokken" uit 1938 van de Rooms Katholieke gemeenschap te Oud-Beijerland. Een brandweerreglement van Zuid-Beijerland mag ook niet ontbreken en verder voor de liefhebbers "Voorschriften tamboers en hoornblazers infanterie".

Dan gereedschappen en materialen uit allerlei bedrijven en beroepen. Metalen netverzwaarders uit de visserij. Het schildersbedrijf komt met een verfmolen en een monstercollectie oude glassoorten. De bakkerij met roomspuiten en de dokterspraktijk levert een leren dokterstas, een schaar voor gipsverband en andere medische zaken.

Vorraadblikken voor de kruidenierswinkel ontbreken ook nooit. Voorts oliekannen en profielschaafjes, een merkhamer met de initialen H.K.V. Oude geluidsapparatuur en een camera. Wat dat laatste betreft is er tegenwoordig zoveel nieuws aan de markt, dat dingen al gauw "museumrijp" worden.

Wat gevarieerde zaken blijven over, maar zijn toch niet te versmaden: een banjo, een herenfiets (waar de heer Verhoeven zestig jaar opgereden heeft), twee bronzen beeldjes (te bewonderen in de studiezaal) en een burry om te gebruiken bij de slacht.

En dan tot slot een aanwinst, die echt iets van de Hoeksche Waard laat zien: een fraaie aquarel van de molen in Sint-Anthoniepolder.

Dank voor al Uw gaven en mocht de voorjaars-schoonmaak nog wat opleveren, Uw Streekmuseum houdt zich aanbevolen.

J.G.

WERK GROEP DIALECTEN

IN MEMORIAM

Wederom moet de werkgroep Dialecten tot haar leedwezen melding maken van het verlies van twee trouwe medewerkers, te weten;

Nico de Regt, oud 95 jaar, overleden 13 december 1991 te Maasdam,
en

Jan Spaan, oud 87 jaar, overleden 4 januari 1992 te Zuid-Beijerland.

Zij mochten beiden een hoge leeftijd bereiken. Ook waren zij beiden in hun leven huisschilder. Door hun werk en contacten met veel mensen, waren zij in staat voor onze werkgroep een waardevolle inbreng te leveren.

Een voorbeeld daarvan was o.a. de onlangs in het bulletin gepubliceerde bijdrage van de heer Spaan, over de manier zoals onze voorvaders rekenden.

Wij herdenken hen met gevoelens van dankbaarheid voor al het werk dat zij gedurende zovele jaren voor de Werkgroep "Dialecten Hoeksche Waard" hebben verricht.

de Z.

Door de jaren heen zijn er regelmatig ook uit onze streek gezinnen geëmigreerd naar de andere zijde van de Atlantische Oceaan om daar een nieuwe toekomst op te bouwen.

Jacob Reedijk geboren aan de "Risselaer" te Westmaas was 15 jaar oud, toen zijn ouders met hun acht kinderen ook deze stap in het ongewisse ondernamen.

Jacob, die nu in Michigan een welvarende boekhandel bezit, bezocht enkele jaren geleden zijn geboortestreek en ook ons Streekmuseum werd door hem enthousiast bezocht. Het bleek, dat zijn Nederlands nog het onvervalste "Maesse" dialect was. Toen hij vernam van het bestaan van een werkgroep dialecten van onze streek besloot hij om na zijn terugkeer voor ons een dialectverhaal te schrijven. Het is het relaas geworden van de ervaring van een emigrant met zijn gezin, in de vorm van een brief naar Holland.

Wij verheugen ons, wanneer wij dergelijke bijdragen voor onze rubriek ontvangen en hopen, dat u na het lezen ervan ook deze emigrantenbrief zal weten te waarderen.

W.R.

Beste Vriend Dirk en Vrouw Willempie.

't Is alweer een hêêlen hort geleje damme bij jullie gendag kwamme zegge. In die tijd zijme de zêe overgestoke en in de Noordamerikaanse rimboe terecht gekomme. Over die zêeraais en 't raaize in dut grôote land wikkie wat vertelle.

Zôô azzie nog wel weet was 't ofschaaid neme voor ôons erg akelug. Toeme in Rotterdam op de bôôt ginge, schrêuwde mun vrouw Drika traene me tuite, maar toeme aaindeluk van de kaai of waere wasset wel over. Ik had gedocht damme met un zaailbôôt zouwe vaere. Nou kejje wel begrippe hoe blij me waere dat ut un grôote stôombôôt was, der was géên luxe an boord hoor. Daer beneje was ut: "hop, hop dur ken nog meer op". In 't begin was ut nog wel draecheluk, hoewelleme as stikkies spek in un kuip zatte. Maar we waere nog goed en wel een eentje vurbij Hoek van Holland toen begon ut te sturreme. Mense, mense, was tat eve un narughaaid.

De mééste vrouwe kwamme ziek in dur kooi terecht. dus tur kwam niks meer van opruime terecht. De lucht beneje wier gewoon onhouwbaar. Het was un Engels schip dus de bemanning was nie zôô schôôn as tat ut Hollanders zouwe weze. Dur wier nie veul geboend en ut wier benejedeks un ellendige toestand, dat keje je aaije wel indenke. Drika en ik hebben ut dur nog aerdug ofgebrocht. Drika lag wel un dag of tien in dur kooi en ik heb twéé keer gespoge, maar dat was niks vergleke bij un hôóp andere passeziers.

De klaaine jonges brochen ut nog het beste dur of. We stuurde ze maar veul de frisse lucht in hoewel dat wel levesgevaerluk was bij die sturrem. Toen 't op zun ergst was waere de golleve zôô hôóg as het puntjie van de grôôte kerk in 't durrep.

As vrind van je mokkie bekenne dá'k ok danig in mun rats gezete heb. Drika zee soms "Jaap, man man wat zijne toch begonne".

"t Leek wel of tur nooit un end an die raais zou komme, maar deuzen brief is ut bewijs, dat ut goed is ofgelôope.

Maar we prate nog daegeluks over ôönze mooie Hoeksche Waerd en die beste mense die daer weune. Azze me daeran denke hebbe me wel is haaimwéé. Maar an zukke prakkezasies kenneme nou éémel nie toegeve. We zitte nou hier en hier motte we vedder. 't Is toch met ut anpasse, dam ut nog al is moeiluk hebbe. Allus is hier zôô anders dan thuis. De behuizing de meniere, de taal, 't ete en vooral 't lanschap is zôô vreemd.

Maar nou ze'k eerst is vertelle over ôönze ankomst in dut voor ôóns onbekende land. Nae de lange moeiluke zéeraais was de ankomst in Amerika voor allemal een hêele opluchting. Maar dat betekende niet dat alle narughaaid nou inéens over was. Néé mense, we kwamme uit de koekepan in het vier terecht, zôô azze ze dat hier in Amerika zegge. Die havestad had veul weg van Sodom en Gomorra, vol met allerlaai gespuis. We mosse vrééseluk oppasse om nie berôôfd te worre. Den dollar is zôô haailig, daer

wille ze daer alles voor doen. Met de vrindelukste mense mossie nog het méést oppasse, anders hadde me gauw in ôóns hempie an den dijk of liever gezegd op de kaai gestaan.

Der waere sommige van die Amerikane die Hollans konne prate. Ze prubeerden an ôóns land te verkôope in 't verre weste. Un dominee, die z'n aaije over ôóns ontfernde, waarschouwde ôóns, en zee dattie lui bercepsmisdaeduggers waere, die emigrante dur geld oftrochelden, deur land an ze te verkôope dan ze gunéens hadde. Un gewaarschouwd mens telt voor twéé en daerom binne we erg voorzichtig geworre.

We hebbe zôô een dag of wat in die stad vertoeft, tot tatte me wisse waere me naer toe zouwe gaan. We verbleve die daege in un klaain hotellichie en mosse wenne an het Amerikaanse ete. Ja dat was me wat. Op te bôôt hadde we nog zôô'n bietjie ôóns aaije bekende kossie. We wisse niet dat het er an land anders nae toe zou gaan as bij ôóns op te Maes. (wordt vervolgd)

WERKGROEP DIALECTEN.

WAT DE KRANTEN ZEGGEN

In het voorgaande bulletin werden we als lezers door de redacteur van het artikel over de schoolmeester te Puttershoek meegenomen naar een schoollokaal rond het jaar 1770. Hieronder staat het vervolg van deze terugblik.

"Aan 's meesters hooge lessenaar hangt een groot stuk papier, waarop wij lezen:
'Door Schout en Schepenen is met voorkennisse van den Wel.Ed. Geb. Ambagtsheer van Puttershoek goedgevonden te arresteren navolgend Reglement voor den Schoolmeester om zig in 't ontvangen der loonen van de scholieren te gedragen.

Artikel 1. De schrijvers zullen gehouden zijn per week voor onderwijs in het lezen en schrijven te betalen twee stuivers en daar en boven voor 't gebruik van inkt en exemplen twee duijten.

Artikel 2. De kinderen welke mede aan de tafels zitten, schoon niet schrijvende zullen ieder per week betalen twee stuivers.

Artikel 3. De kinderen op de losse banken zittende ieder als voren een en een halve stuiver.

Artikel 4. Degene welke het cijferen leeren zullen betalen na maate van minder of meerder onderwijs.

Artikel 5. De schoollieren in het avondschool zullen ieder per week betaalen twee stuivers en de schrijvers daar en boven als art. 1 voor 't gebruik van inkt en exempelen twee duijten, voor 't onderwijs in 't zingen zooals hier in gebruik is en het cijferen als in't voorgaande art. 4 is gezegd.

Artikel 6. De scholieren zoo in het dag- en avond-school zullen verplicht zijn alle boeken, papieren, pennen, inkt, prenten en verdere behoefigheden in het school benoodigt bij den meester te koopen, zonder die van elders te mogen medebrengen.

Artikel 7. Eindelijk zullen de kinderen welke in de eerste helft der week in 't school komen opgeschreven worden en voor een geheele week betalen moeten, hoe weinige dagen dezelve ook in 't school geweest mogten hebben. Dog die in de laatste helft der week eerst 't school komen, zullen met het halve schoolgeld mogen volstaan. Reserveerende men aan zig de interpretatie, ampticatie en alteratie van dit Reglement.

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
De secretaris van Puttershoek
Casparus Kelderman.

Voor al de inhoud van artikel 6 geeft ons aanleiding op te merken 'De schoolmeester heeft de alleenverkoop.' Daar geen prijzen door de overheid zijn bepaald, kan hij de schoolmeester, voor zijn leermiddelen vragen wat hem goeddunkt. Het komt ons voor dat Adrianus Bos en zijn genoemde vader Jan Bos, van wie gezegd wordt, dat zij 'binnenvetters' zijn, een niet onaanzienlijk deel van hun kapitaalbezit aan deze 'alleenverkoop' te danken hebben. (Eerst in 1852 werd bepaald dat alle schoolbehoeften, door de Commissie van Toezicht, toen onder voorzitterschap van Ds. Van de Roemer, uit 'de gemeentekas' zouden worden aangekocht en gratis aan de kinderen verstrekt. Ook werd toen besloten dat voor verwarming der school per jaar 'een hoed steenkolen' zou worden gekocht.)

Daar de atmosfeer in dit slecht geventileerd schoollokaal met de ongeveer honderd kinderen niet welriekend is, haasten we ons thans te vertrekken, en komen na afscheid van Meester Bos genomen te hebben, weer behouden op de Kerkstraat, en overzien bij het Kikkersteegje zooals toen de tegenwoordige Schoolstraat heette, de overige baantjes van den schoolmeester."

Naast schoolmeester waren de heren Bos en hun opvolgers, doodgraver en doodbidder, koster en voorzanger, klokkenist en kloklouder en tot slot gemeentebode.

"Men ziet dat een Puttershoeksche Schoolmeester vroeger heel wat omhanden had, doch financieel gaf hem dit geen windeieren, immers zoo weten we dat de schoolmeester Jan Bos, afkomstig van Sliedrecht en verwant aan de later bekende aannemers Bos van die plaats, bij zijn overlijden aan zijn kleinkinderen een flink vermogen naliet, met het beheer waarvan speciaal iemand was belast. Zijn zoon Adrianus Bos, die van 1744-1774 schoolmeesterde verdrong in 1774 te Capelle a.d. IJssel, dit blijkt uit de volgende

verklaring: "Ik onderget. Sr. Secs van Capelle op d'IJssel consenteere dat het lijk van Adrianus Bos, Schoolmeester van Puttershoek en alhier gevist van hier mag worden vervoerd na Puttershoek, om aldaer begraven te worden, moete Slandsregt aldaer worden voldaan, zijn de hier daervoor net betaald als werdende geconidereerd een cazueel sterigeval te zijn, zijnde voor het regt van 't graft voor de kerk betaald negen guldens drie stuivers. Actum den 9e April 1774 (geteekend) P. van Capellen."

Hij, laatstgenoemde Bos is tweemaal getrouwd geweest, eerst met Pietertje Visser en daarna met Grietje Hordijk. deze laatste die het 'winkelen' met de leermiddelen in de school als goedwinstgevend had meegemaakt, voelde zich blijkbaar na den dood van haar man tot neringdoen z66 aangetrokken dat ze in 1782 de winkel van Jan de Graaf kocht. Van de overheid kreeg zij toestemming "Koffij, Thee, Chocolate alsmede Sterke Dranken en Vette waren" te verkopen. Voor verkoop van zout en zeep kreeg zij geen vergunning."

Tot zover de terugblik naar Jan en Adrianus Bos en hun Puttershoekse schoollokaal, via "Het Nieuwsblad gewijd aan de belangen van de Hoeksche Waard en IJselmonde" van 1936.

P. J. P.

NIEUWE VRIENDEN

In de afgelopen periode konden wij 46 nieuwe vrienden/vriendinnen verwelkomen als lid van de Vriendenkring. Het totaal aantal vrienden is daarmee gekomen op 1.525.

Via deze weg heten wij de onderstaande personen nogmaals welkom:

L 287 W. v.d. Assem	Ede (Gld.)
HW 308 W.E. Becking	Nieuw-Beijerland
HW 565 N. Bijl-Riedijk	Numansdorp
L 416 W.H. Duchemin-van Spanje	Rotterdam
L 684 A.H. Franke-van Wolferen	Hellevoetsluis
L 294 H.W. G8belma	Vlissingen
L 741 J. Goudsmit	Amsterdam
L 642 M.H. de Haas-'t Hooft	's-Gravenhage
HW 8 J. Hardam	Puttershoek
HW 269 R. Hardam	Puttershoek
L 783 J.C. 't Hart	Naarden
L 784 G.M.W. 't Hart-Dekker	Naarden
L 304 E. v.d. Hil	Papendrecht
HW 425 C. van 't Hof	Puttershoek
L 156 J.G. 't Hooft	Hendrik-Ido-Ambacht
HW 523 W. van Hove	Goudswaard
HW 403 A.B. de Jong	's-Gravendeel
L 310 P. de Jongste	Maarheeze
L 311 B.G. de Jongste-Huizinga	Maarheeze
L 379 C. Kalis	Papendrecht
L 377 N. Keijzer	Maassluis
L 785 A. Korpershoek	Dordrecht
L 786 C. Korpershoek-Vollaard	Dordrecht
HW 763 A.C. Leeuwenburgh	Oud-Beijerland
HW 764 Mevr. Leeuwenburgh	Oud-Beijerland
L 659 A.S. Louter	Capelle a/d IJssel
HW 683 N.W.L. Maasdam-Hoogenboom	Numansdorp
HW 5 W.F. v.d. Marel-v.d. Ree	Oud-Beijerland
HW 477 L. Molendijk	Oud-Beijerland
HW 377 K. Monster	Mijnsheerenland

L 781 G. v.d. Nieuwenhuizen	Dordrecht
L 782 M. v.d. Nieuwenhuizen-Hoogvliet	Dordrecht
HW 761 J. Oprel	Nieuw-Beijerland
HW 762 N. Oprel-Harmsen	Nieuw-Beijerland
HW 333 J.K. Overweel	Heinenoord
HW 190 K.A.J. v.d. Perk	Oud-Beijerland
L 259 A.D. v.d. Ree	Oss
HW 645 R. Reedijk	Heinenoord
HW 369 J.N. Reedijk-Groenenberg	Heinenoord
L 536 J. Steenhoek	Schiedam
L 13 J.A. Taselaar	Emst
L 562 A.P. in't Veld	Lage Zwaluwe
HW 624 C.M. v.d. Velde-Boer	Zuid-Beijerland
HW 129 R. Vermeer	's-Gravendeel
L 466 J. Vermeulen	Barendrecht
L 32 J. Vermeulen	Veldhoven

Red.

DE VRAGENRUBRIEK

De vragen in het december-nummer van ons "stichtingsorgaan" hebben geen stortvloed van reacties teweeggebracht. Zegge en schrijve één reactie is binnengekomen.

Misschien waren de vragen erg moeilijk. Bovendien zullen er altijd genealogische problemen blijven die met de beschikbare bronnen niet opgelost kunnen worden. En daar moeten wij ons bij neerleggen! Hier volgt de bedoelde reactie:

350. Jan Vat was een zoon van Abraham Vat en Maartje Teunissen. Hij overleed op 7-8-1873 te Barendrecht. De datum van zijn huwelijk met Annigje den Hartog is niet bekend, waarschijnlijk zijn zij omstreeks 1850 gehuwd. Annigje was een dochter van Adrianus den Hartog en Maria de Graaf. Jan en Annigje hadden een zoon Abraham, geboren op 5-6-1851 te Barendrecht.

Opnieuw wordt uw hulp ingeroepen, en wel voor de volgende vragen:

352. Een vriend van het museum doet onderzoek naar Belgische vluchtelingen in Oud-Beijerland tijdens de Eerste Wereldoorlog. Hij heeft hiervoor reeds alle beschikbare gegevens van het museum geraadpleegd. Thans verzoekt hij mensen die foto's, documenten e.d. over dit onderwerp in hun bezit hebben te reageren, zodat ook dit materiaal bij het onderzoek kan worden betrokken. Mensen die verhalen kennen over de vluchtelingen in Oud-Beijerland worden tevens met klem verzocht te reageren. Dit kan gebeuren via het contactadres van de vragenrubriek of rechtstreeks naar de vragensteller: Ruud van der Ploeg, Jacob Marisstraat 17 te Oud-Beijerland, telefoon 01860-16270.

353. Als antwoord op vraag 340 werd in Bulletin nr. 56 de gedeeltelijke stamreeks van de familie Luijendijk gepubliceerd. Onder nummer VII wordt vermeld: Corstiaan Cornelisz. Luijendijk, ged. Brielle 10-12-1647, tr. ca. 1674 met Pietertje Corstiaans, ged. Brielle 11-4-1652, overl. Klaaswaal ca. 1695. De fiches in de kaartenbakken van het museum vermelden o.a. de volgende gegevens:

Weeskamer Cromstrijen (28-5-1670): Christiaan Cornelisz. Luijendijk, weduwnaar van Aerjaentie Ariens ten eenre en Dirk Jans van der Linde, wonende onder Dubbeldam, de halve broeder van Ariaentje Ariens. Weeskind is Cornelis Corstiaans Luijendijk oud ca. 6 maanden.

R.A. Cromstrijen (1670): Gedaan verschot aan de boedel van Corstiaan Luijendijk en Adriaentje Ariens Cranendonck (In deze twee gegevens blijkt dat de voornamen Christiaan en Corstiaan voor dezelfde persoon worden genoemd).

Gaarder Klaaswaal (25-1-1698): aangegeven het overlijden van Christiaan Cornelisz. Luijendijk.

R.A. Cromstrijen 24 (21-8-1699): Lijsbeth Wense Knoot, weduwe van Corstiaan Luijendijk, koopt hujs op Claaswaal, belend ten zuiden aan Leendert Cornelis Luijendijk (halve broeder van Corstiaan).

R.A. Cromstrijen 15 (1706): Lijsbeth Wense Knoot in leven weduwe van Corstiaan Cornelis Luijendijk. Haar 3 meerderjarige kinderen: Christiaan Willem en Bastiaantje Corstiaans Luijendijk zijn erfgenamen ook van hun overleden broer Wens Christiaans Luijendijk.

Gevraagd: wie kan bewijzen dat Corstiaans Cornelisse Luijendijk getrouwd is geweest met in het antwoord genoemde Pietertje Christiaans en dat daaruit een zoon Cornelis is geboren?

354. Marijgje Houtemolen, ged. Maasdam 29-11-1733 als dochter van Jan Paulusse Houtemolen en Grietje van Gelder. Zij huwde met Jan Jooste de Pee.
Gevraagd: haar overlijden.

355. Maaïke Verveer, ged. Puttershoek 26-7-1767 als dochter van Hendrik Verveer en Fijgje de Ruiters, trouwde met Joost Jansz. de Pee.
Gevraagd: haar overlijden.

356. Jan Cornelisse van der Bijse, ged. Heenvliet 5-10-1680, tr. met Hendrikje Laurensse van Mieren, dochter van Laurens van Mieren en Cornelia Willemsdr. van der Bom. Hun eerste kind werd op 3-7-1707 te Klaaswaal gedoopt, de andere kinderen te Goudswaard:
Gevraagd: waar en wanneer is Hendrikje gedoopt en wanneer en waar is zij getrouwd met Jan Cornelisse van der Bijse.

357. Kornelis de Jong, geb. Piershil 20-6-1844, overl. Zuid-Beijerland 9-1-1895, gehuwd met Adriaantje Terdu, liep "met het pak" in het westelijk deel van de Hoeksche Waard en op Tiengemeten.
Gevraagd: een foto van Kornelis of overgeleverde herinneringen.

358. Johannes van der Graaf, wrs. geb. Oud-Beijerland 1690-1695, tr. als j.m. van Oud-Beijerland in 1720 met Anna Harmensdr. Valck uit Delfshaven. Hij overl. in 1773 te Oud-Beijerland.
Gevraagd: gegevens over zijn ouders.

Met belangstelling wordt uitgekeken naar uw reacties. Het contactadres van deze rubriek is en blijft:

A.O. Mol
Strijensedijk 2
3295 KM 's-GRAVENDEEL

In het volgende Bulletin zult u hopelijk veel antwoorden kunnen lezen!

A.O.M.

HISTORISCH ALLERLEI

Een pokkenepidemie (1883-1884) deel 4a.

In de tweede helft van 1883 was de toestand te Oud-Beijerland meer dan dramatisch geworden. "Het behoeft wel geen betoog, dat de armoede in die droevige periode groot was, derhalve moest er iets gedaan worden, om de behoeftige pokkijders, door geldelijke bijdragen te steunen." (1) Het was ds. H. Cramer, predikant bij de Christelijk Gereformeerde Gemeente die zich als eerste het lot van de behoeftige pokkijders aantrok.

"Menigmaal bezocht [hij] eenige vrienden en kennissen, alwaar hij den toestand, waarin verschillende gezinnen verkeerden bloot lag, en dan ook menigmaal eene gave door de behoeftige poklijders ontving." (2) Het bleek een druppel op een gloeiende plaat, zodat, na het houden van twee collectes (3) werd besloten een beroep te doen op de 'algemene liefdadigheid'. (4)

Op initiatief van Dr. Hers (5) werden oproepen geplaatst in het regionale dagblad (6), die in totaal 2.200 gulden opbrachten. Niet onopgemerkt was ongetwijfeld een schenking van de Anti-Revolutionaire leden van de Tweede Kamer, die "door tussenkomst van mr. L.W.C. Keuchenius" (7) een bedrag van 80 gulden stortten in het zogenaamde "pokkenfonds". (8) Het aantal doden was in de zomermaanden van 1883 zo hoog opgelopen dat de lijken zelfs op zondag moesten worden begraven.

Toen op het hoogtepunt van de epidemie de gewone dragers aan deze 'ontheiliging van de dag des Heeren' (9) weigerden mede te werken, en aangezien de Wet op de besmettelijke ziekten van 1872 (Staatsblad nr. 134) duidelijk voorschreef dat de doden zo spoedig, mogelijk dienden ter worden begraven, zagen enkele dorpsnotabelen, waaronder de beide artsen Hers en Lodder, burgemeester Hendrik Crans en apotheker Willem Kok, zich verplicht zich van deze voor hen ook niet alledaagse, maar uit hygiënisch standpunt gezien uiterst noodzakelijke taak te kwijten. (10)

Hoe sterk de reactie van het "gewone volk" was, en hoe zwaar aan deze ontheiliging van de dag des Heren en de zondagsrust in dit "Calvinistische centrum" (11) werd getild, blijkt uit de Dordrechtse Courant die berichtte over deze, in die dagen, hoogst opmerkelijke gang van zaken: "Vanwaar zooveel menschen zoo vroeg op den anders stillen rustdag op de been? Welk belangrijk persoon wordt daar toch begraven, gedragen door onze

doctor, den notaris, zelfs den Burgemeester? De grafwaartsgedragene was eene jonge daglonersvrouw, ook al, gelijk zooveelen hier uit dien stand, slagtoffer der heerschende pokziekte. Bij eene vorige gelegenheid, toen er 's Zondags een lijk moest ter aarde besteld worden, was er niemand der burens of standgenooten te vinden geweest om den overleden grafwaarts te brengen, zoodat de politie, onder een toevloed van mopperaars, bedillers en rumoerige gesprekken, zelve met moeite die taak vervulde. (12)

Oud-Beijerland betaalde een opvallend hoge tol aan de pokken.

In vergelijking met de omliggende dorpen in de Hoeksche Waard was het aantal aangetast en dodelijke slachtoffers er opvallend hoger. "In Nieuw-Beijerland, Zuid-Beijerland, Heinenoord, Mijnsheerenland, Maasdam en Puttershoek en in verschillende gemeenten in Zuid-Holland deden zich pokkengevallen voor en wel in het tijdperk van 26 mei tot 1 december 1883, in totaal 1029, waarvan 308 een dodelijke afloop hadden. In Oud-Beijerland alleen deden zich in die zelfde periode 513 gevallen voor, waarvan 154 een dodelijke verloop hadden, dus in dat tijdvak half zoveel als in alle andere gemeenten samen". (13)

Dat het aantal personen dat door de pokken werd aangetast in Oud-Beijerland zoveel hoger lag, was zoals reeds is opgemerkt, te wijten aan het feit dat zo weinig inwoners waren gevaccineerd of gerevaccineerd. Aangenomen mag worden dat de toenmalige pastor loci, Ds. Gerrit van Goor hierin een niet onbelangrijke rol heeft gespeeld. (14) Ds. Van Goor was in 1879 voor de tweede maal als predikant te Oud-Beijerland beroepen en had zich reeds van het ogenblik af, dat de eerste pokkengevallen zich te Rotterdam voordeden, als een verwoed tegenstander van de vaccinatie laten kennen.

"Vooraf onder de weinig ontwikkelde, fanatiek orthodoxe lagere standen, en met name onder de toen in de Hoeksche Waard nog talrijke landarbeiders, maakte hij propaganda voor zijn denkbeelden en bewoog velen, die zichzelf en hun kinderen anders misschien wel zouden hebben laten inenten, deze voorzorgmaatregel na te laten." (15) Zijn optreden als de "anti-vaccinatie-dominee trok extra de aandacht toen, begin juli 1883, in Oud-Beijerland het gerucht circuleerde dat enkele notoire tegenstanders van de vaccinatie, waaronder Van Goor, zich 's nachts door de Nieuw-Beijerlandse veerman hadden laten overzetten, om zich 'aan de overkant' in het geheim bij "dokter Peppink te Spijkenisse (te) laten vaccineren." (16)
(wordt vervolgd)

1. A. van der Hoop, Afschrift van het 3e gedeelte van het register: "Pokkenepidemie te Oud-Beijerland, 6 april 1883 - 29 februari 1884", vervolg p.1.
2. A. van der Hoop, register, p.2.
3. Weekblad of Brielsche Courant, tweede blad, 14 oktober 1883, 2.
4. A. van der Hoop, ibidem.
5. K. Siderius, Uit vervlogen dagen, p.197.
6. Deze oproepen verschenen in het Nieuwsblad gewijd aan de belangen van de Hoeksche Waard, IJselmonde, Kralingen en Vlaardingen van 22 en 26 september 1883. Deze konden wij echter niet verifiëren, aangezien de jaargang van deze krant nergens meer voorhanden is.
7. A. van der Hoop, Register etc., Vervolg, p.3.

8. Zo werd het initiatief genoemd in de volksmond, blijkens een brief van een inwonster van de gemeente die na de dood van haar echtgenoot steun geniet van het pokkenfonds. Zie brief in "Ingekomen Stukken 1885", Gemeente Archief Oud-Beijerland.
9. J.J. Beijerman, De (tweede) pokkenepidemie te Oud-Beijerland, 1883 - 1884, Holland, 3 (1971) 1,5.
10. A. van der Hoop, register, deel 3, Vervolg, p.
11. Deze qualificatie is van L. Verhoeven, "In Memoriam dr. K. Lodder", Personalia, Ned. T. Geneesk. 74 (1930)II, 4705 - 4706.
12. Dordrechtse Courant, woensdag 29 augustus 1883, p.1.
13. K. Siderius, Uit vervlogen dagen, p.197.
14. Beijerman, De (tweede) pokkenepidemie, 1-11.
15. Door Beijerman wordt er tevens op gewezen dat Ds. G. van Goor "ongestraft zijn denkbeelden kon verkondigen, omdat toen "ongelukkigerwijs de tweede predikantenplaats te Oud-Beijerland gedurende de zijn gehele ambtsperiode vacant was, zodat hij dus" niet bang behoefde te zijn, dat zijn collega op het gebied der vaccinatie misschien andere denkbeelden huldigde en zo een tegengewicht tegen hem zou vormen. (Beijerman, De (tweede) pokkenepidemie te Oud-Beijerland, p.8. Uit het Register Pokkenepidemie te Oud-Beijerland blijkt echter dat gedurende de pokkenepidemie de tweede predikantenplaats te Oud-Beijerland bezet door "Ds. H. Cramer, predikant bij de Chr. Geref. Gemeente, alhier" die bovendien "de eerste was die het lot dier

ongelukkigen aantrok". (A. van der Hoop, Register, deel 3, Vervolg, p.1.)

16. K. Siderius, Uit vervlogen dagen, p.198.
Beijerman, die de door Siderius geciteerde arts "Pippel" tot "Pipping" verbasterd, heeft gelijk, wanneer hij stelt, dat het in feite ging om H.J. Peppink, die de medische praktijk te Spijkenisse uitoefende.
Volgens het Weekblad of Brielsche Courant (14 oktober 1883) had Ds. Van Goor zich te Rotterdam laten vaccineren. een "beschuldiging" die door Van Goor in het zelfde Weekblad (17 oktober 1883) "ten stelligste werd ontkend".

Lic. P.G. Perneel

AFDELING GENEALOGIE

Heeft u er wel eens aan gedacht hoeveel uren arbeid er schuilen in de ladenkasten in de studiezaal? Jaar in, jaar uit wordt er geschreven, gesorteerd en ingevoegd. Gelukkig is er een grote schare vrijwilligers die de "vaste" krachten daarbij helpen. Zo mag het archief zich gelukkig prijzen met de hulp van de heer Van Pel uit Zwijndrecht, die alle gegevens uit de overlijdensakten van Oud-Beijerland van 1812 tot 1882 op kaart heeft gezet. Wij wagen ons maar niet aan een schatting over het aantal kaartjes, maar u kunt er van verzekerd zijn dat het er duizenden zijn. Voor dit gigantische werk willen wij de heer Van Pel van harte bedanken. Natuurlijk komt die dank ook de andere vrijwilligers toe!

Sinds het december-bulletin is het volgende ingevoegd:

- Rechterlijk Archief Cromstrijen, nr. 37: rekening Numanspolder 1642.
- Idem, nr. 38: rekening tot het weren van vagebonden 1643/44, boedelrekening 1640-1670.
- Idem, nr. 39: kerkrekening 1638-1639.
- Idem, nr. 40: rekening Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen, 1624.
- Idem, nr. 41: boedelrekening 1680-1710.
- Idem, nr. 42: boedelrekening 1630, Rekening Groot-Cromstrijen 1659.
- Idem, nr. 43: boedelrekeningen 1624-1693.
- Burgerlijke Stand Nieuw-Beijerland: overlijden 1837-1842.
- Burgerlijke Stand Oud-Beijerland: overlijden 1846-1852.
- Burgerlijke Stand Piershil: overlijden 1871-1875.
- Rechterlijk Archief Goudswaard, nr. 3: transporten, hypotheke 1605-1621, besteding reparatie kade Nieuwe Noordpolder 25-3-1637, uitgaven t.b.v. armen september 1611-januari 1612.
- idem, nr. 4: transporten, hypotheke 1621-1634.
- idem, nr. 5: transporten, hypotheke 1634-1665.
- idem, nr. 19: ceelboek van de verkochte onroerende goederen 1668-1677.
- idem, nr. 22: register v/d 20e penning ofte collaterale successie 1719-1742; register v/d 40e penning van verkoop meubilaire goederen 1719-1741.
- idem, nr. 23: register v/d 20e penning ofte collaterale successie 1741-1809; register v/d 40e en 80e penning verkoop meubilaire goederen 1759-1805.
- idem, nr. 33: papieren van Damme Jansz, bestaande uit gemenelandsrekeningen en omslagen 1578-1590, 1623, 1630, 1631/1632.
- Kerkarchief Puttershoek: B7. Armenrekeningen 1742-1762.

Van de volgende families werd uitgewerkte gegevens ontvangen: Ardon, Baas, De Bree, Breedborst, Buth, Charlois, Cranendoncq, Van Dalem, Ewijk, Korbijn, Korenneef, MacDaniel, Nugteren, Quispel, Van der Spuij, Stadshoek, Verlee, Verzijl, Waaldijk, Van Zijl van Valkendael en Van Zijl van Zijlhof.

Tot zover deze opsomming. Veel succes met het onderzoek.

A. O. M.